

Door SEBASTIAAN VERKADE/ Paddenstoelen komen vaker voor in sprookjes dan in beheerplannen. Dan kan het gebeuren dat bijzondere paddenstoelen sneuvelen, zoals onlangs op de Amerongse Berg. 'Doodzonde', vindt beheerder Rein Zwaan van Staatsbosbeheer. Graag had hij eerder geweten van de mogelijke gevolgen van het toegepaste beheer. De veldwerkplaats over paddenstoelen, een ontmoeting van beheerders en mycologen, heeft hem – en vele anderen – in ieder geval de ogen geopend.

LESSEN VAN DE MYCOLOOG

VELDWERKPLAATS PADDENSTOELEN IN HET BOSBEHEER

Tijdens de excursie op de Amerongse Berg blijken de beheerders onder de indruk van de paddenstoelenrijkdom.

> Een kleine twintig terreinbeheerders zijn naar de veldwerkplaats 'Paddenstoelen, de waarzeggers van het bos' gekomen, op de Amerongse Berg. Het is een frisse ochtend, een droge en zonnige middag ligt in het verschiet. Een gelukje, tussen alle regenachtige dagen van deze week. 'Geen gelukje', begint Eef Arnolds van de Nederlandse Mycologische Vereniging echter zijn verhaal. Het seizoen is slecht geweest voor paddenstoelen, en nog wat regen zou de kans op het zien van paddenstoelen flink vergroten. Arnolds is er niet minder enthousiast om. 'Paddenstoelen zijn essentieel', vertelt hij gedreven. 'De wereld en alle ecosystemen kunnen prima zonder dieren, maar zonder paddenstoelen zou er niets bestaan. De schimmels zorgen voor afbraak van stoffen, en zonder deze afbraak stopt de nutriëntenkringloop. Ook als we geen paddenstoelen zien, zijn er enorme netwerken van mycelia, schimmeldraden, aan het werk. Zo zijn er schimmels die zich bezighouden met de afbraak van dood hout en strooisel, maar er zijn ook parasieten die zich voeden met levende bomen.' Daarnaast hebben vrijwel alle planten en bomen in Nederland een samenwerking met mycorrhiza schimmels, een andere symbiotische groep. De mycorrhiza's nemen met hun draden zeer efficiënt en effectief voedsel uit de bodem op en geven dat door aan de gastheer, in ruil voor suikers.

INDICATOREN

Voorals in bos op arme zandgrond zijn de pad-

denstoelen van groot belang. Juist in bossen die arm zijn aan hogere planten, zoals loofbossen op voedselarme zandgrond en naaldbossen, zijn paddenstoelen goed vertegenwoordigd. 'De paddestoel is slechts het vruchtlichaam van het geheel, en komt snel tevoorschijn onder bepaalde omstandigheden, waarbij vocht een belangrijke rol speelt. Vandaar de uitspraak 'Als paddenstoelen uit de grond schieten'', aldus Arnolds. 'Het zijn echte waarzeggers' stelt hij. 'Indicatoren van de bovenste plank.' Veel soorten zijn uitstekende indicatoren voor specifieke milieumomstandigheden. Uit de lokale paddenstoelenflora valt dan ook veel af te lezen over de toestand van bossen, bijvoorbeeld wat betreft de bodemsamenstelling, de invloed van luchtverontreiniging, de bosgeschiedenis en het beheer. Zo zijn mycorrhizapaddenstoelen gevoelig voor vermisting door stikstofdepositie, en is de diversiteit van houtbewonende paddenstoelen een indicator voor de hoeveelheid en de variatie dood hout in het bos, en daarmee voor de natuurlijke rijkdom van het bos.

KABOUTERS

Met ruim twintig stoere terreinbeheerders is het kijken naar paddenstoeltjes serieus, maar toch ook licht hilarisch werk. Opmerkingen over kabouters, elfjes en andere sprookjesfiguren passeren het eerste half uur voortdurend de revue. Arnolds en zijn collega Mirjam Veerkamp van de Nederlandse Mycologische Vereniging laten zich er niet door uit het veld slaan. Tijdens de excursie op de Amerongse Berg wordt de eerste >

>Komt er meer strooisel dan zijn ze weg, komt er meer stuifzand dan zijn ze ook weg<

stop gemaakt bij een uitloper van het Ginkelduin, bij een restant stuifzand. Het is een arm systeem met veel overgangen en nieuwe plekken met den, waaronder een zeer dunne strooisellaag ligt. 'De paddenstoelen die hier groeien zijn gevoelig', legt Veerkamp uit. 'Komt er meer strooisel dan zijn ze weg, komt er meer stuifzand dan zijn ze ook weg. Met het beheer is dus een middenweg nodig.' Het is even zoeken, maar dan worden er toch paddenstoelen gevonden, én geplukt. Rode Lijstsoorten die geplukt worden, het is even schrikken voor de beheerders. Maar het kan

gewoon, geven de deskundigen aan. De ondergrondse netwerken groeien door en als je de paddenstoel weer teruglegt zal deze zich ook doorontwikkelen. 'In Denemarken is een proef gedaan waarbij gedurende dertig jaar elke dag de vruchtlichamen zijn verwijderd. Voor de ontwikkeling van de schimmelmilieu maakte dit niets uit', vertelt Arnolds. 'Wel kun je je afvragen of je met het wegnemen van paddenstoelen voedsel wegneemt voor andere dieren zoals muizen, slakken of eekhoortjes. Het antwoord daarop is ja.' Ook de beheerders turen inmiddels enthousiast naar de grond en zoeken bij bomen en struiken. Er worden verschillende soorten paddenstoelen gevonden waaronder de zwartgroene melkzwam, de gewone krulzwam, de bruine ringboleet, de rossige melkzwam en nog vele andere soorten. 'Niet slecht', aldus de mycologen. Even verderop wijzen de deskundigen de beheerders op een plek waar afvalhout is neergelegd. Zonde om in een arm gebied een verrijkte plek te maken, is het

commentaar. Dat is niet goed voor de omstandigheden van de lokale paddenstoelen. Beter is het om dit afvalhout te brengen naar een gebied dat toch al een rijke bodem kent.

EXOTENBOS

De groep gaat per auto naar een nieuwe locatie; een exotenbos. Dat blijkt bij aankomst een zeer dichtbegroeid donker sparrenbos, doorkruist door smalle paden. De beheerders bespreken dat de spar een exoot is en dus gekapt moet worden. Ook de plaatselijke beheerder wil het bos graag kappen, en omvormen tot heide. Toch vinden sommigen dat het bos kan blijven staan, omdat het een bijzondere waarde heeft. Dat vinden ook Arnolds en Veerkamp: 'Het bos staat vol met zeer zeldzame paddenstoelen en moet absoluut gespaard worden.' De groep verlaat de paden en verdwijnt in het donkere dichte bos, om daar ruim een uur door te brengen bij de muizenstaartzwam, de goudvinkzwam, de nevelzwam, de sparrekegelzwam,

Foto's Theo Tangelder

de groenwordende koraalzwam en de zwartwordende stuifzwam. Veel soorten vertonen grote overeenkomsten. Frustrerend, zo blijkt uit opmerkingen als 'Maar dit is toch dezelfde!', en 'Hij verzint die naam ter plekke'. Mycoloog Veerkamp: 'Er is echt oefening nodig voor het onderscheiden van de paddenstoelen, aan combinaties van kleuren, vormen én geuren.' Veel beheerders zijn onder de indruk van de paddenstoelenrijkdom. De discussie over het kappen van het bos maakt plaats voor een discussie over het beheer van bos, wanneer dat inderdaad gespaard wordt. Ton van Gent, oud-beheerder bij Staatsbosbeheer: 'Dit bos gaat veranderen, als je niets doet is het bos met vijftien jaar kapot, er moet dus gedund worden.' Arnolds brengt daar tegenin dat het bos uit zichzelf verdunt, waardoor ook de nutriënten langzaam vrijkomen. Het kappen van bos zorgt daarentegen voor een snelle verrijking, wat het bos en de paddenstoelen volgens hem niet ten goede komt. Een eenduidig antwoord op de beheersvraag wordt niet gevon-

den, maar de mening dat het bos moet blijven wordt algemeen gedragen. Ook op de volgende excursielocatie, de beukenlanen op landgoed Broekhuizen, komt het beheer ter sprake. 'De paden die tussen de lanen lopen moeten goed gemaaid worden, en het maaisel afgevoerd, om de boel schraal te houden', zegt Veerkamp. 'Goed om te weten,' zegt beheerder Zwaan aan, 'want er liggen vanwege bezuinigingen plannen om de paden niet meer zo intensief bij te houden. Daarbij hebben we met name gekeken naar de recreatiefunctie, de waarde voor de paddenstoelendiversiteit was ons niet bekend.'

Aan het eind van de dag blijken de deelnemers verwonderd over de hoeveelheid paddenstoelen die ze hebben gezien – en dat in een slecht paddenstoelenseizoen. En hoewel voor velen de ogen geopend zijn, worden er vraagtekens gezet bij de bruikbaarheid van de paddenstoel als indicator. Want daarvoor moeten de beheerders ze kunnen

herkennen, wat voor de meesten erg moeilijk blijkt. Bovendien zegt een afwezigheid van een soort niet alles, omdat mogelijk slechts de vruchtlichamen ontbreken. Maar volgens Arnolds is het voor het gebruik van paddenstoelen als waarzeggers van het bos niet nodig dat iedere beheerder alle soorten kan determineren. Bovendien wil de vereniging graag helpen bij de determinatie. Ook heerst onder de deelnemers onzekerheid over eventuele aanpassingen in het beheer: 'Een beheersmaatregel die goed is voor de bomen, kan slecht uitpakken voor de paddenstoelen'. Zwaan zou daarom graag zien dat de mycologen naar hem toekomen als er beheersmaatregelen genomen worden die niet goed zijn voor de paddenstoelen. 'Als ik iets doe wat niet goed is voor bijvoorbeeld de boomarter staan de beschermers binnen een paar uur op mijn stoep. Dat moeten mycologen ook doen.' <